

Współczesna architektura przedszkolna

dr inż. arch.
AGNIESZKA STARZYK
Wyższa Szkoła Ekologii
i Zarządzania w Warszawie
ORCID: 0000-0002-8704-5003

Współczesna architektura przedszkolna powinna odpowiadać na aktualne i przyszłościowe potrzeby wszystkich użytkowników, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb dziecka. Autorskie analizy obiektów przedszkolnych pokazują, że brakuje pogłębionej refleksji na temat całościowej technologii pracy przedszkola. Artykuł przedstawia badania ukierunkowane na zdobycie nowej wiedzy w zakresie kształtowania współczesnych obiektów przedszkolnych.

Postrzeganie przestrzeni zmienia się z wiekiem – dla dzieci młodszych, w tym w wieku przedszkolnym, najistotniejsza jest przestrzeń najbliższa – znana, przewidywalna, bezpieczna. W późniejszych okresach życia człowiek charakteryzuje się widzeniem spostrzeżeniowym, analizuje obraz poprzez doświadczenia życiowe. Dziecko odbiera przestrzeń taką, jaka jest – wprost/prostoliniwnie, nie interpretując jej poprzez wiedzę [8]. Współczesne przedszkola-instytucje ukierunkowane są na holistyczny rozwój dziecka, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb indywidualnych, oczekiwań środowiska lokalnego oraz specyfiki pracy przedszkola. Przestrzeń w tych procesach odgrywa znaczącą rolę, pełni funkcje pedagogiczne, wspomaga rozwój powiązanych ze sobą sfer: fizycznej, emocjonalnej, społecznej oraz poznawczej. Relacje dziecko–przestrzeń są zróżnicowane, zależne od wielu czynników [6, str. 9].

Współczesne przedszkole jest miejscem o cechach opiekuńczych, wychowawczych oraz edukacyjnych. Głównym, ale przecież nie jedynym użytkownikiem architektury przedszkolnej jest dziecko. Chcąc efektywnie realizować statutowe cele i zadania przedszkola-instytucji, należy tworzyć estetyczną i dobrze funkcjonującą przestrzeń, zarówno wewnętrzną, jak i zewnętrzną. Analizując współczesne obiekty przedszkolne, autorka postanowiła zwrócić szczególną uwagę na rolę, znaczenie i powiązania stref funkcjonalnych z uwzględnieniem potrzeb wszystkich użytkowników, tj. dzieci, nauczycieli przedszkolnych, pracowników obsługi, administracji, rodziców/opiekunów. Przedszkole to instytucja zajmująca określoną przestrzeń, w której ma miejsce spotkanie dzieci i dorosłych pełniących zróżnicowane role, niemniej uczestniczących w jednym procesie – w wychowaniu

przedszkolnym, współcześnie coraz częściej nazywanym edukacją przedszkolną. Autorskie analizy współczesnych obiektów przedszkolnych pokazują, że brakuje pogłębionej refleksji na temat całościowej technologii pracy przedszkola. Problem nie dotyczy braku dostosowania budynków do polskiej legislacji, zazwyczaj są zrealizowane zgodnie z obowiązującymi przepisami, ale chodzi o wrażliwość projektową w kierunku optymalizacji funkcjonowania przedszkola jako całości przyjaznej dla wszystkich użytkowników. Wywiad swobodny (nieustrukturyzowany) z zarządzającymi/użytkownikami wskazuje na braki w zakresie dialogu z przyszłymi użytkownikami, brak badań przedprojektowych. Kolejnym problemem jest brak monitorowania zrealizowanych przedszkoli w kontekście funkcjonowania/pracy, a wyłącznie w zakresie techniczno-budowlanym. Brak informacji zwrotnej powoduje powielanie rozwiązań ogólnie uznawanych za poprawne, ale nie w pełni satysfakcjonujących użytkowników [6, str. 9].

Stosując badania jakościowe/przedprojektowe, można uzyskać lepsze rozwiązania formalne i funkcjonalne, a tym samym zadowolenie wszystkich użytkowników [1]. Praca badawcza została ukierunkowana na zdobycie nowej wiedzy w zakresie oczekiwań wszystkich użytkowników, a w efekcie pozyskanie nowej wiedzy w zakresie kształtowania współczesnych obiektów przedszkolnych. Ważną przesłanką do podjęcia badań było poczynione spostrzeżenie, że dotychczasowe opracowania naukowe dotyczą głównie potrzeb dziecka, w ten sposób realne potrzeby pozostałych użytkowników pozostają poza naukową refleksją [6, str. 9–10].

Zgodnie z obowiązującymi w Polsce przepisami wychowaniem przedszkolnym objęte są dzieci od początku roku szkolnego (1 wrze-

śnia) w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 3 lata, do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 7 lat. W uzasadnionych przypadkach wychowaniem przedszkolnym może zostać objęte dziecko, które ukończyło 2,5 roku. Analizując rozwój psychiczny człowieka w pełnym cyklu życia, tak zdefiniowany prawem przedział wiekowy obejmuje trzy okresy rozwojowe: okres wczesnego dzieciństwa (podokres wieku poniemowlęcego) – od 2,5 do 3. roku życia, okres średniego dzieciństwa – od 4. do 6. r.ż. i sam początek okresu późnego dzieciństwa – 7. r.ż., który trwa do 10–12. r.ż. [2] [6, str. 18–19].

Potrzeby dziecka w zakresie wychowania, socjologii, psychologii, edukacji, medycyny itp. zostały szczegółowo przebadane i podlegają systematycznej aktualizacji, w mniejszym stopniu przestrzenne. W swoich głównych założeniach wydają się pozostawać niezmiennie, niemniej współczesność wymaga ich nowej interpretacji. Istotne jest nabywanie już w wieku przedszkolnym kompetencji kluczowych (kompetencje kluczowe w uczeniu się przez całe życie – europejskie ramy odniesienia), takich jak: efektywne komunikowanie się, kreatywność, logiczne myślenie, inteligencja emocjonalna, konstruktywne rozwiązywanie problemów, współpraca w zespole [3]. Proces kształcenia już w początkowej fazie, jaką jest wychowanie przedszkolne, stanowi ważne źródło zdobywania wiedzy, umiejętności oraz kompetencji niezbędnych do pełnienia w dorosłym życiu ról społecznych i zawodowych [6, str. 18–19].

Metodyka badań

Zastosowano następujące metody badań: metodę analizy krytycznej, metodę obserwacji bez interwencji, studium przypadku, metodę ankietową i wywiadu swobodnego, metodę in-

Fot.1. Przedszkole im. Króla Macjusia I przy ul. Tadeusza Korzona w Warszawie, projekt: ppa Płaskowicki & Partnerzy Architekci

tuicyjną opartą na osobistych doświadczeniach autorki. Metoda intuicyjna była podstawą do podjęcia badań naukowych nad problemem. Podstawą wniosków były badania empiryczne, ze szczególnym uwzględnieniem materiału badawczego pozyskanego metodą badań terenowych oraz metodą wywiadu swobodnego. Istotne dla badania były materiały ogólnodostępne dotyczące badanych obiektów, jak również materiały autorskie projektantów. W ocenie autorki przedstawione metody badawcze uzupełniają się i stwarzają możliwość sformułowania obiektywnych wniosków ważnych z punktu widzenia stanu badań [6, str. 11].

Badania zostały przeprowadzone na następujących etapach: 1) analiza zdiagnozowanego problemu badawczego, krytyka problemu w świetle dotychczasowych badań; 2) studia literaturowe mające na celu doprecyzowanie dyspozycji badawczych; 3) określenie metodyki i narzędzi badawczych; 4) badanie B1 – realizacja badań ilościowych, realizacja wstępnych badań terenowych, wstępne rozpoznanie; 5) badanie B2 (ogólna ocena jakościowa) – realizacja badań terenowych, realizacja wywiadów terenowych, zbieranie dokumentacji, sporządzenie dokumentacji opisowej i fotograficznej, wytypowanie obiektów do badania szczegółowego; 6) rekrutacja respondentów, tj. dyrekcji przedszkoli w połączeniu z pozyskiwaniem zgód na oględziny/wizję lokalną wewnątrz obiektów, zbieranie dokumentacji ogólnodostępnych i autorskich dot. wytypowanych obiektów badawczych; 7) badanie B3 (szczegółowa ocena jakościowa) – realizacja badań terenowych, wizji lokalnych w obiektach, sporządzenie dokumentacji opisowej i fotograficznej, realizacja wywiadów ankietowych i swobodnych;

8) analizy treści wywiadów, analizy materiałów ogólnodostępnych i autorskich, klasyfikacja materiału badawczego; 9) opracowanie materiałów zebranych w czasie badań i ich synteza; 10) opracowanie wstępnych wyników badań, krytyczna ocena przebiegu własnych badań i pisemnego opracowania wyników; 11) opracowanie końcowych wyników badań [6, str. 12].

Głównym celem badawczym pracy było wykazanie nowych tendencji kształtowania współczesnej architektury przedszkolnej w zakresie rozwiązań formalnych i funkcjonalno-przestrzennych wpływających na technologię pracy przedszkola oraz na procesy opiekuńcze, wychowawcze i edukacyjne. Kolejnym celem, wynikającym z głównego, była próba grupowania czynników/problemów, jakie pojawiły się w procesie poszukiwania cech wspólnych architektury oraz rozbieżności w oczekiwaniach, jak również ostatecznie próba wykazania, że obiekty przedszkolne wraz z otoczeniem są w stanie spełnić oczekiwania zarówno dorosłych (nauczycieli, pracowników, rodziców/opiekunów), jak i dzieci. Pośrednim celem jest kreowanie wrażliwego na aspekty projektowania dla dzieci, tu z naciskiem na architekturę przedszkolną, klimatu społecznego [6, str. 10–11].

Wyniki badań globalnie

W większości krajów edukacja przedszkolna nie jest obowiązkowa, jednak wykształcona w okresie blisko 200-letnim świadomość społeczna wagi tego etapu edukacji w rozwoju dziecka powoduje coraz wyższy wskaźnik scholaryzacji przedszkolnej. Tak jest np. w krajach skandynawskich czy we Francji, gdzie jest on bliski 100% [5]. Niemniej uzyskanie takiego wskaźnika to proces długoletni, wymaga-

jący zmian instytucjonalnych, mentalnych oraz inwestycyjnych. Architektura przedszkolna podlegała też licznym zmianom formalnym, powiązanym z lokalizacjami oraz wiodącymi stylami, oraz zmianom funkcjonalnym i technicznym, związanym z rozwojem cywilizacyjnym. Ich wynikiem są współczesne tendencje kształtowania architektury przedszkolnej wskazujące na ciągłość procesu [6, str. 34].

Materiał badawczy został wyselekcjonowany w taki sposób, żeby przedstawiał zróżnicowane podejście formalno-estetyczne, funkcjonalno-przestrzenne oraz środowiskowe. Dobór próby uzależniony był również od miejsca, ważne było pokazanie przedszkoli zrealizowanych w XXI wieku w różnych krajach i na różnych kontynentach. Analiza opiera się na dostępnych materiałach autorskich projektantów oraz dedukcji własnej w powiązaniu z doświadczeniami projektowymi. Przyjęto kryteria formalne oraz kryteria merytoryczne wyboru próby badawczej. Kryteria formalne przedmiotu badań określono na podstawie dostępności materiałów w zakresie: lokalizacja, rok realizacji, projektant, materiał graficzny. Kryteria merytoryczne przedmiotu badań podzielono na ogólne (funkcja przedszkolna, samodzielność budynku, rok realizacji przedszkola) oraz klasyfikacyjne (typ lokalizacji, współczesne tendencje formalno-estetyczne, współczesne tendencje funkcjonalno-przestrzenne, współczesne tendencje środowiskowe). Przyjęto porównywalne kryteria dla wszystkich przedmiotów badań [6, str. 34].

W wyniku analizy wstępnej 268 obiektów przedszkolnych na świecie (poza Polską) dokonano autorskiego wyboru 11 przykładowych obiektów z pięciu kontynentów (Europy,

Fot. 2. Przedszkole przy ul. Antoniego Pankracego Łaguny w Warszawie, projekt: ARMA Studio Architektoniczne Robert Goździewicz

Azji, Australii, Ameryki Północnej, Ameryki Południowej) do badania szczegółowego, z czego: z Europy poza Polską – 4 obiekty (po jednym przykładzie z Austrii, Finlandii, Szwecji i Włoch), spoza Europy – 7 obiektów (trzy przykłady z Japonii oraz po jednym przykładzie z Australii, USA, Kolumbii i Argentyny). Wyselekcjonowane obiekty przedszkolne spełniają kryteria formalne, kryteria merytoryczne ogólne oraz kryteria merytoryczne klasyfikacyjne [6, str. 34].

W Polsce pierwsze lata po transformacji ustrojowej charakteryzują się dużą swobodą kształtowania architektury przedszkolnej, często o niejednorodnym wyrazie estetycznym, nie w każdym przypadku ze współczesnej perspektywy ocenianą pozytywnie. Badaniami objęto wybrane obiekty zrealizowane w drugiej dekadzie XXI wieku *hic et nunc* (tu i teraz). Podobnie jak w przypadku badania architektury na świecie poza Polską, materiał badawczy został wyselekcjonowany w taki sposób, żeby przedstawiał różnicowane podejście formalno-estetyczne, funkcjonalno-przestrzenne oraz środowiskowe. Przyjęto analogiczne kryteria formalne oraz kryteria merytoryczne wyboru próby badawczej. W wyniku analizy wstępnej 44 polskich obiektów przedszkolnych spoza Warszawy zrealizowanych w ostatniej dekadzie oraz 63 pozostających w fazie koncepcyjnej dokonano autorskiego wyboru 6 przykładowych obiektów zrealizowanych oraz 6 przykładowych obiektów niezrealizowanych lub będących w trakcie realizacji [6, str. 63]. W Warszawie wyniku wstępnego rozpoznania zawężono grupę badawczą do 33 obiektów zrealizowanych w latach 2000–2018. Na podstawie przeanalizowanych obiektów

zrealizowanych w XXI wieku i zlokalizowanych w różnych częściach świata podjęto próbę wskazania współczesnych tendencji kształtowania architektury przedszkolnej. Kontekst miejsca – urbanistyczny, historyczny czy przyrodniczy – jest w każdym przypadku inny. Przedstawione przedszkola znajdują się zarówno w miastach dużych, jak i prowincjonalnych. Nawiązują do lokalnej historii lub prezentują rozwiązania estetyczne uniwersalne. Kontekst przyrodniczy ma zasadnicze lub marginalne znaczenie. Należało sprawdzić, czy w związku z powyższym można wskazać globalnie kierunki kształtowania architektury przedszkolnej, a jeżeli tak, to czy wnioski można określić jako ogólne, czy szczegółowe. Autorka podjęła się wskazania ogólnych kierunków na podstawie obserwacji własnych oraz cech istotnych dla projektantów podkreślanych w opisach autorskich, w podziale na dwa obszary problemowe, często współwystępujące:

1. Tendencje formalno-estetyczne oraz funkcjonalno-przestrzenne – zestawienia różnego rodzaju brył, mniej lub bardziej uporządkowane, powtarzalne lub jednokrotne, powiązane z zielenią i ukształtowaniem terenu. Często kształtowane według zasad dodawania lub odejmowania, głównie elementów kubicznych, ale również form obrotowych czy przesunięć brył względem siebie. Ponadto zbadane obiekty można klasyfikować według ich cech istotnych i wspólnych: kontekstualne i akontekstualne/universalne, zwarte i rozczłonkowane, atrialne i otwierające się na otoczenie, parterowe oraz dwu- i więcej kondygnacyjne, modułowe i niemodułowe/jednokrotne.

2. Tendencje środowiskowe – wszystkie poddane badaniom obiekty projektowano

z wrażliwością ekologiczną, założenia jednak w różnym stopniu przekładają się na rozwiązania realizacyjne. Różna jest też waga takich rozwiązań w różnych krajach, niemniej kierunek architektury zrównoważonej oraz powiązanej z nią architektury bioklimatycznej jest wyraźnie zauważalny. Zasadą staje się projektowanie obiektów przedszkolnych w funkcjonalnej harmonii z otaczającym środowiskiem naturalnym, maksymalnie wykorzystujące jego naturalne warunki bez negatywnej interwencji, zapewniające pełny komfort wszystkich użytkowników w przyjaznej przestrzeni [6, str. 46].

Już w latach 80. XX wieku stwierdzono, że architekci ponoszą większą odpowiedzialność za stan środowiska naturalnego niż inne grupy zawodowe. Projektowanie środowiskowe, obok korzyści pośrednich i bezpośrednich dla otoczenia, powoduje również lepszy stan zdrowia i samopoczucie użytkowników. Decyzje projektowe wpływają na formę architektoniczną obiektów, ale też na efektywność kosztów realizacyjnych i eksploatacyjnych. Każda lokalizacja jest inna i wymaga odrębnej pogłębionej analizy i decyzji w zakresie orientacji oraz formy budynku, udziału powierzchni przeszklonych na fasadach, ale i osłon przed nadmiernymi zyskami ciepła [4] [6, str. 46].

Wyniki badań – Warszawa

Badania ilościowe oraz wstępne rozpoznanie pozwoliły na wyciągnięcie wniosków dotyczących sieci przedszkoli w strukturze Warszawy. Bazę lokalową w zakresie budynków wolnostojących prowadzonych przez m.st. Warszawę zrealizowanych w dacie budowy dla funkcji przed-

szkolnej stanowią w zdecydowanej większości obiekty zrealizowane do 1989 roku, w liczbie 237. W latach 90. XX wieku zrealizowano 3, a w pierwszej dekadzie XXI wieku 5 samodzielnych obiektów przedszkolnych. W ostatnim okresie zwiększyły się nakłady finansowe, a tym samym liczba inwestycji przedszkolnych – w latach 2010–2018 wybudowano 25 przedszkoli, a kolejne kilkanaście jest w budowie. W ostatniej dekadzie zrealizowano również w Warszawie 3 samodzielne wolnostojące obiekty przedszkolne, prowadzone przez inne niż samorządowe podmioty, przyjmujące funkcje przedszkoli publicznych (finansowanych z budżetów samorządowych) lub niepublicznych [6, str. 91].

Badanie dotyczące obiektów przedszkolnych zrealizowanych w Warszawie w latach 2000–2018 przeprowadzono w dwóch głównych obszarach problemowych: 1) kontekst miejsca, 2) rozwiązania formalne i estetyczne obiektu przedszkolnego.

Analizy kontekstu miejsca pozwoliły na wyciągnięcie wniosków:

1) lokalizacja we wszystkich badanych przypadkach powiązana jest z przestrzeniami o dominującej funkcji mieszkalnej, tj. w otoczeniu budynków jedno- i wielorodzinnych;

2) dojazd jest zróżnicowany: a) z naciskiem na komunikację miejską, b) z naciskiem na komunikację indywidualną;

3) w wielu przypadkach niewystarczająco został przemyślany problem parkowania zarówno pracowników, jak i rodziców/opiekunów – niewystarczająca liczba stanowisk samochodowych, niebezpieczna z punktu widzenia opieki nad dzieckiem ich lokalizacja.

Analizy rozwiązań formalnych i estetycznych pozwoliły na wyciągnięcie wniosków:

1) Forma budynku jest odzwierciedleniem uwarunkowań przestrzennych, planistycznych oraz funkcjonalnych, ale i preferencji estetycznych projektanta.

2) W badanym okresie, zwłaszcza w jego pierwszej dekadzie, zrealizowano kilka obiektów przedszkolnych o cechach charakterystycznych dominujących dla architektury lat 90. XX wieku i wcześniejszej, w tym jeden o wyraźnych cechach architektury infanteryjnej.

3) W XXI wieku większość zrealizowanych oraz aktualnie realizowanych obiektów przedszkolnych spełnia kryterium merytoryczne klasyfikacyjne 2K „współczesne tendencje formalno-estetyczne” [6, str. 108].

Wnioski

Współczesna architektura przedszkolna powinna odpowiadać na aktualne i przyszłościowe potrzeby wszystkich użytkowników, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb głównego użytkownika – dziecka. Rozwiązania formalne, estetyczne oraz funkcjonalno-przestrzenne przedszkola-obiektu powinny być realizowane z uwzględnieniem głównego celu przedszko-

Fot. 3. Przedszkole przy ul. Rechniewskiego w Warszawie, projekt: FS&P ARCUS arch. Mariusz Ściśło

Fot. 4. Przedszkole im. Królowej Marysieńki przy ul. Prymasa Augusta Hłonda w Warszawie, projekt: Tremend Construction

la-instytucji, jakim jest wychowanie przedszkolne w kontekście współczesnych oczekiwań i standardów, wspomagając rozwój sfery fizycznej, emocjonalnej, społecznej i poznawczej.

Wyniki badań pozwoliły na wyciągnięcie wniosków ogólnych będących podsumowaniem wniosków szczegółowych: 1) tendencje formalne, funkcjonalno-przestrzenne i środowiskowe kształtowania architektury przedszkolnej globalnie są zbliżone, z uwzględnieniem lokalnych kontekstów; 2) rozwiązania formalne, estetyczne i funkcjonalno-przestrzenne tylko z uwzględnieniem potrzeb wszystkich użytkowników (tj. dzieci, nauczycieli przedszkolnych, pracowników obsługi, administracji, rodziców/opiekunów) stwarzają możliwości całościowo prawidłowej technologii pracy przedszkola; 3) tylko analiza obiektów przedszkolnych jako całości funkcjonalno-przestrzennej składającej się z różnych, ale równie ważnych stref funkcjonalnych (części) zapewnia całościowo prawidłową technologię pracy przedszkola.

Wyniki badań, ze względu na zmienne oczekiwania społeczne i powiązane z nimi zmienne standardy przestrzenne, powinny

w przyszłości być weryfikowane poprzez nowe badania na ten sam temat przeprowadzone na współczesnym/aktualnym materiale empirycznym [6, str.202].

Architektura przedszkolna – wyzwania przyszłości

Z perspektywy współczesności trudno określić, jaka będzie architektura przyszłości, w tym architektura przedszkolna, jakie uwarunkowania społeczno-technologiczne będą miały na nią bezpośredni czy pośredni wpływ. Problemy teraźniejszości stanowią wyzwania przyszłości. Autorka podjęła próbę identyfikacji zagadnień krótkookresowych, które w perspektywie mogą jednak okazać się zagadnieniami długookresowymi. Sformułowanie „przygotowanie do wyzwań” jest przekazem pozytywnym, natomiast „ochrona przed zagrożeniami” jest przekazem emocjonalnie negatywnym. Architektura, a zwłaszcza architektura przedszkolna, powinna kreować przekaz pozytywny, stąd w dalszej części będzie mowa o wyzwaniach przyszłości i adaptacji do nowych warunków.

Dziecko jest bardzo wrażliwym i wymagającym odbiorcą, odbiera rzeczywistość i wszystkie problemy wprost, nie ma jeszcze dostatecz-

niej wiedzy i doświadczenia, żeby interpretować otaczające zjawiska jak człowiek dorosły. Badania pozwoliły na wyciągnięcie wniosków dotyczących tendencji kształtowania architektury przedszkolnej, niemniej temat wymaga rozszerzenia o problemy społeczne i środowiskowe wskazywane w badaniach interdyscyplinarnych jako narastające i tym samym w ocenie autorki w przyszłości mogące stać się priorytetowymi w procesie projektowym. Kluczem wspólnym dla wstępnie zdefiniowanych obszarów problemowych przyszłości jest „bezpieczeństwo” i „poczucie bezpieczeństwa”.

Zmienność sytuacji społeczno-gospodarczej związana z rozwojem cywilizacyjnym wpływa na jakość oraz zmienność architektury i szerzej, otaczającej przestrzeni, na bezpieczeństwo oraz poczucie bezpieczeństwa jej użytkowników, co nie jest tym samym. Analizując architekturę/przestrzeń w kontekście wyzwań przyszłości, autorka dokonała selekcji, wskazując te, które mogą mieć perspektywicznie największy wpływ na kształtowanie obiektów przedszkolnych, czyli: większa aktywność osób niepełnosprawnych, nasilające się problemy psychiczne wśród dzieci, ale też nasilające się zmiany środowiskowe i klimatyczne oraz niepożądane działania osób trzecich.

Nowym zagrożeniem cywilizacyjnym są nasilające się zaburzenia psychiczne, mające bezpośredni wpływ na funkcjonowanie człowieka w szeroko rozumianej przestrzeni publicznej. W procesie projektowym nie należy bagatelizować tego zjawiska, jego skala zwiększa się, a w ostatnim okresie również znacząco wśród dzieci, także tych najmłodszych. Najczęściej są to: 1) zaburzenia rozwojowe (62%), takie jak zaburzenia mowy i języka, zaburzenia rozwoju funkcji motorycznych, całościowe zaburzenia rozwoju (w tym autyzm i zespół Aspergera), zaburzenia hiperkinetyczne (w tym ADHD), zaburzenia zachowania, zaburzenia rozwoju umiejętności szkolnych (w tym utrudniające osiągnięcie dojrzałości szkolnej); 2) zaburzenia nerwicowe (14,5%); 3) upośledzenie umysłowe (7,7%); 4) zaburzenia nastroju (3,9%); 5) zaburzenia spowodowane użyciem substancji psychoaktywnych (3,3%). W Polsce wzrasta liczba dzieci i nastolatków hospitalizowanych z powodu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania, w latach 2003–2015 liczba hospitalizowanych z tego powodu dzieci w wieku 1–4 lata wzrosła ponad dwukrotnie. Zwiększa się też liczba hospitalizowanych z powodu zaburzeń nastroju, tu głównie w grupie nastolatków [7].

Kampania Forum Przeciw Depresji wskazuje, że mogą zachorować na nią nawet bardzo małe dzieci, szacuje, że w wieku przedszkolnym jest to ok. 1% (3–6 lat), w wieku wczesnoszkolnym 2% (6–12 lat), a gwałtownie wzrasta do 20% u nastolatków (12+ lat). Problem nasila się, liczby z roku na rok się zwiększają. Innym częstym zjawiskiem są różne za-

burzenia lękowe, prowadzące często do nerwicy napadowo-lękowych.

Z licznych badań wynika, że głównymi czynnikami zmniejszającymi ryzyko zaburzeń psychicznych oraz zwiększającymi odporność psychiczną jest wsparcie ze strony rodziców i grupy rówieśniczej oraz dobre relacje w rodzinie. Głównym czynnikiem przyczyniającym się do pogarszania się zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży jest odczuwany stres [7], brak szeroko rozumianego poczucia bezpieczeństwa. Okres przedszkolny jest tym, w którym część problemów psychicznych ma swoją genezę. Większość nie zależy od otaczającej architektury/przestrzeni, ale zdaniem autorki jej rolą, zwłaszcza wobec jednoznacznych badań zdrowia psychicznego i wskazywanych pogarszających się tendencji, jest bycie przyjaznym tłem wspierającym poczucie bezpieczeństwa, pomagającym w pokonywaniu stresu i jego skutków, jak również niegenerującym nowych. Współczesne dzieci są przebudżcowane w wielu obszarach, zarówno psychicznych, jak i fizycznych. Nadmiar wrażeń może w początkowej fazie skutkować zmęczeniem czy nadpobudliwością, w dalszej prowadzić do problemów natury psychicznej. Analiza oddziaływania architektury/przestrzeni na człowieka w kontekście powyższych badań dotyczących stanu psychicznego dzieci aktualnie i w przyszłości pozwala wyciągnąć wnioski ogólne dotyczące kształtowania przestrzeni przedszkolnej w tym zakresie problemowym – przestrzeń fizyczna powinna posiadać cechy: 1) łagodzące stres; 2) niegenerujące stresu. Dobór materiałów czy kolorów powinien współcześnie być mniej uzależniony (a może w ogóle) od preferencji estetycznych projektanta, a bardziej od badań psychologii przestrzeni. Zdaniem autorki jest to bardzo ważny obszar problemowy i wymaga on szczegółowych badań interdyscyplinarnych z udziałem architektów, psychologów i psychiatrów w celu wskazania być może nowych wytycznych projektowych.

Każde pokolenie ma inne problemy teraźniejszości, inne też będą jego wyzwania przyszłości. Architektura przedszkolna przyszłości powinna odpowiadać na już zdefiniowane wyzwania przyszłości i reagować na pojawiające się inne/nowe [6, str. 154-155].

Bibliografia

- [1] Fross K., Badania jakościowe w projektowaniu architektonicznym na wybranych przykładach, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice 2012.
- [2] Harwas-Napierala B., Trempala J., Psychologia rozwoju człowieka. Charakterystyka życia człowieka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
- [3] Kamińska D., Narzędzia myślowe TOC a proces efektywnego uczenia się dziecka [w:] Edukacja przedszkolna w Polsce i na świecie. Wybrane zagadnienia, [red.] Parczewska T., Bilewicz-Kuznia B., Wyd. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2013.
- [4] Ryńska E.D., Bioklimatyka a forma architektoniczna, Oficyna Wydawnicza PW, Warszawa 2001.
- [5] Sobotka A., Edukacja przedszkolna w wybranych krajach europejskich, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2011.
- [6] Starzyk A., Współczesna architektura przedszkolna. Studium

objektów zrealizowanych w Warszawie w latach 2000–2018, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2019.
[7] Szredzińska R., Zdrowie dzieci i młodzieży [w:] Dzieci się liczą. Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa i rozwoju dzieci w Polsce, [red.] Sajkowska M., Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, Warszawa 2017.
[8] Wejchert K., Elementy kompozycji urbanistycznej, Arkady, Warszawa 1984/2008.

DOI: 10.5604/01.3001.0013.8539

PRAWIDŁOWY SPOSÓB CYTOWANIA

Starzyk Agnieszka, 2020, Współczesna architektura przedszkolna. „Builder” 03 (272). DOI: 10.5604/01.3001.0013.8539

Abstract: CONTEMPORARY PRE-SCHOOL ARCHITECTURE

Contemporary architecture referring to buildings that house pre-schools should respond to the current and the future needs of all its users, especially to the needs of the main user, that is the child. The formal, aesthetic and functional-spatial solutions applied while designing a pre-school as a facility should be implemented in line with the main goal of the pre-school as an institution. This goal refers to pre-school education, in the context of contemporary expectations and standards, which in its turn supports the development of the physical, emotional, social and cognitive sphere of the child.

General research has been conducted on a selected sample of such facilities from Poland, as well as from other European and non-European countries. The research results made it possible to draw general conclusions that provide a summary to specific conclusions.

Keywords: pre-school, pre-school architecture, formal tendencies, functional tendencies, pro-environmental tendencies.

Streszczenie: Współczesna architektura przedszkolna powinna odpowiadać na aktualne i przyszłościowe potrzeby wszystkich użytkowników, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb głównego użytkownika – dziecka. Rozwiązania formalne, estetyczne oraz funkcjonalno-przestrzenne przedszkolno-objektu powinny być realizowane z uwzględnieniem głównego celu przedszkolno-instytucji, jakim jest wychowanie przedszkolne w kontekście współczesnych oczekiwań i standardów, wspomagając rozwój sfery fizycznej, emocjonalnej, społecznej i poznawczej.

Badania ogólne zostały przeprowadzone na wyselekcjonowanej próbie z Polski oraz innych krajów z Europy i spoza Europy. Wyniki badań pozwoliły na wyciągnięcie wniosków ogólnych będących podsumowaniem wniosków szczegółowych.

Słowa kluczowe: przedszkole, architektura przedszkolna, tendencje formalne, tendencje funkcjonalne, tendencje środowiskowe